

Enkele losse vondsten uit de Onze-Lieve-Vrouw-Ten Duinenabdij te Koksijde

M. Dewilde

Inleiding

Bij de onderhoudsactiviteiten in en om de ruïnes van de Duinenabdij worden dikwijls diverse archeologica gevonden (fig. 1). Zo werden ter hoogte van de noordelijke transeptarm van de abdijkerk een loodje en boekbeslag aangetroffen. Beide stukken waren uit het puinpakket gevallen, dat zich na de afbraak van de kerk heeft gevormd. Anderzijds werden bij nivelleringswerken ten zuiden van de prelatur en ten westen van de lekebroedersrefter

bakstenen en natuurstenen architectuurelementen, aardewerkscherven en fragmenten van een mortier of vijzel gerecupereerd. Ook deze stukken staken in het puinpakket dat de afbraak van het abdijcomplex markeert¹.

Ook bij de opkuis, die gepaard ging met de bouwhistorische studie van de prelatur werden archeologica verzameld².

Boekbeslag³ (fig. 2: 1)

Boekbeslag werd gebruikt om de hoeken en randen van de boekbanden te beschermen. De

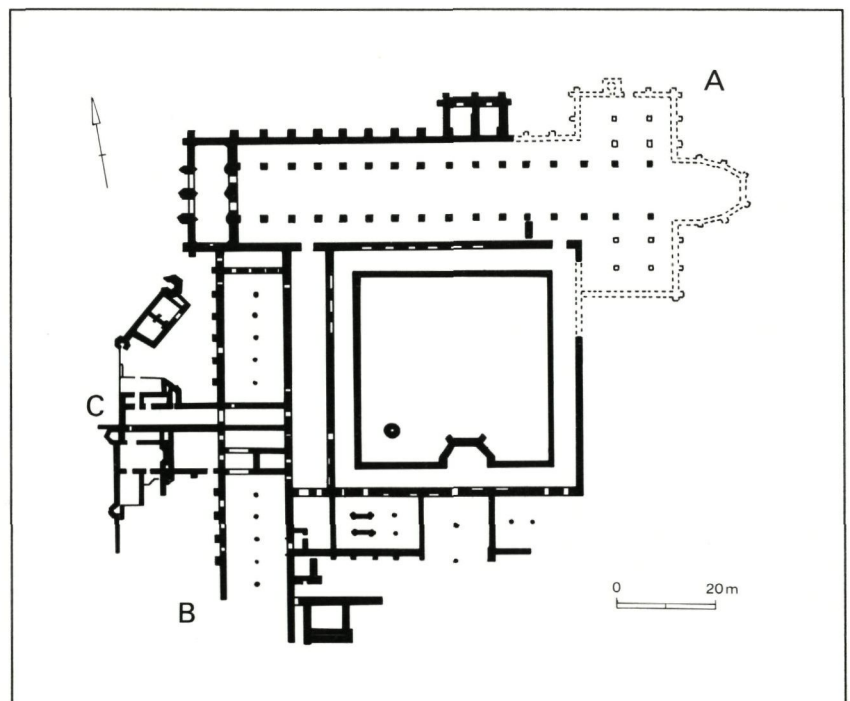
1 Lokalisatie van de vondsten. A. Loodje en boekbeslag. B. Architectuurelementen, scherven, vijzel. C. Scherven (prelatur).

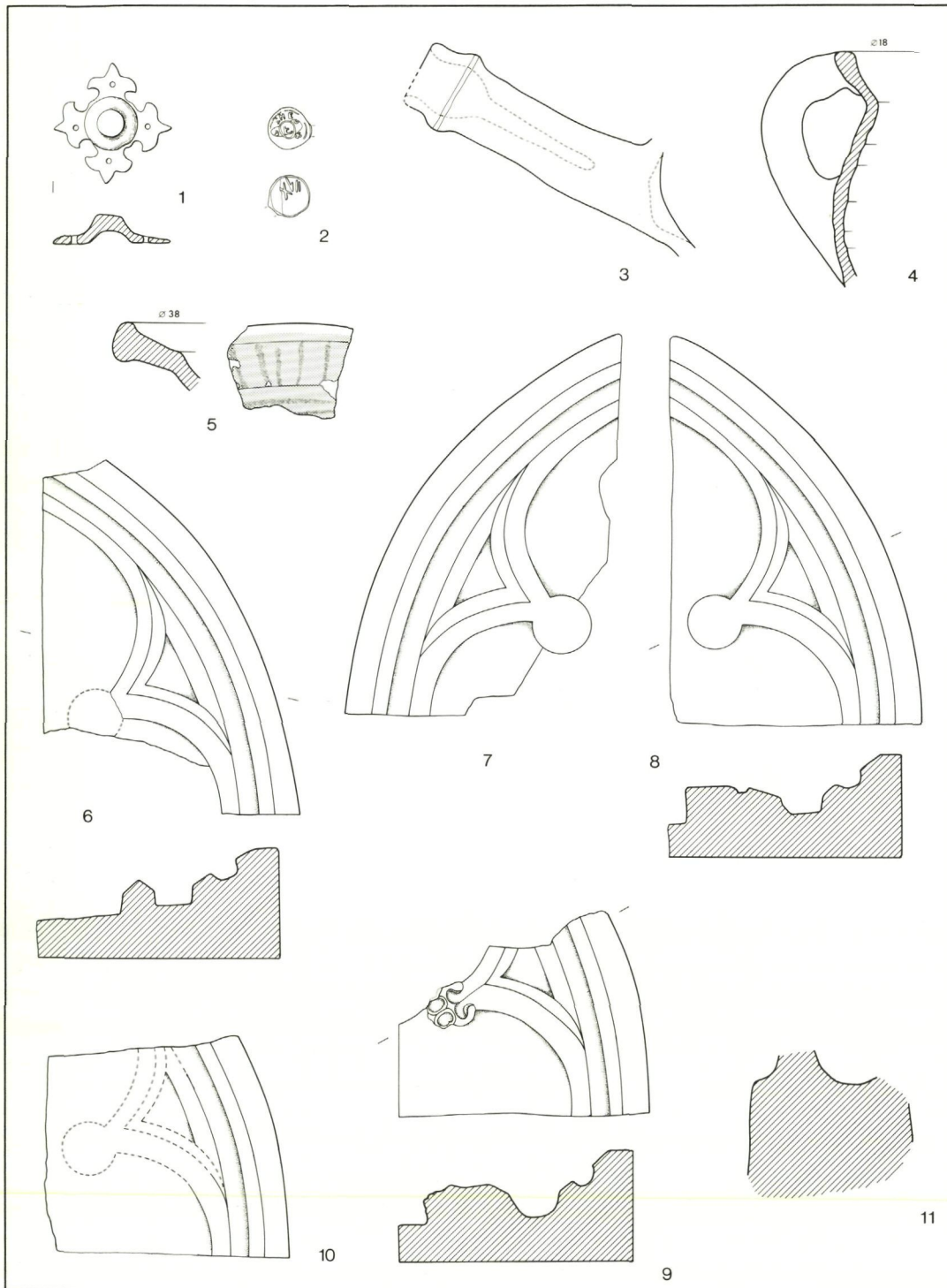
Location of the finds on the abbey plan. A. Cloth seal; B. Architectural elements, sherds, mortar; C. Sherds (abbot's house).

1 Met dank aan M. Delanghe (boekbeslag, loodje), P. Meens en M. Vanhooren voor de recuperatie en melding van de vondsten. F. Wyffels verzorgde het tekenwerk en reconstrueerde enkele recipienten.

2 Door de N.D.O. werd immers een vernieuwd bouwhistorisch onderzoek van de ruïnes van de Duinenabdij opgezet waarbij de abtswoning als eerste aan de beurt kwam. De resultaten van dit onderzoek worden in 1991 in dit tijdschrift gepubliceerd.

3 Inv. nr.: D.88.a.

2 1. Boekbeslag. 2. Loodje. 3-5. Schervenmateriaal (oxiderend gebakken ceramiek). 6-10. Bakstenen maaswerk. 11. Architectuurelement. 1-5: schaal 1/3. 6-11: schaal 1/6.

1. Book mounting; 2. Cloth seal; 3-5. Sherds (oxidized redwares). 6-10. brick tracery. 11. Architectural element. (1-5: scale 1/3. 6-11: scale 1/6).

grondvorm van het hier besproken stuk is vierkant met een ronde uitstekende nop in het midden. De nop is trapeziumvormig in doorsnede en de hoeken zijn uitgewerkt als Franse lelies, waarin een nagelgat was voorzien⁴. Het stuk is in brons gegoten.

Loodje⁵ (fig. 2: 2)

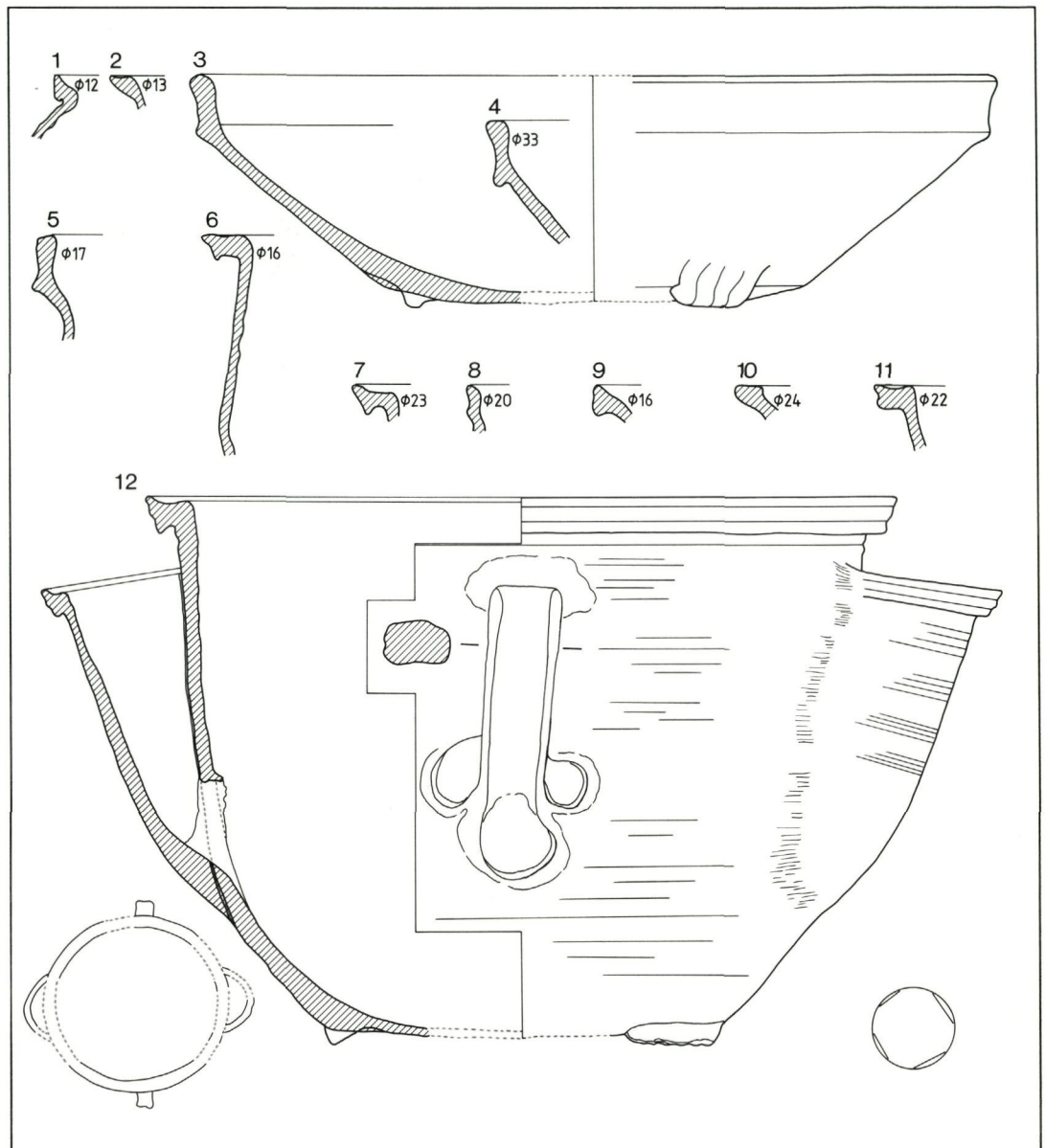
In de loop van het productieproces van het laken werd de kwaliteit ervan constant gekeurd. Aan goedgekeurde stoffen werd dan een loodje bevestigd. Dit waren meestal pinneloden. Twee ronde schijven, verbonden met een lip, werden met een tang door de stof heen dichtgeklapt. In de ene schijf staken een of twee

4 Baart e.a. 1977, 401 en 403 (nr. 760).

5 Inv. nr.: D.88.b.

3 1-2. Reducerend gebakken ceramiek. 3-12. Oxiderend gebakken ceramiek.

1-2: Reduced greywares; 3-12: Oxidized redwares

gaatjes, waarin pinnetjes schoven, die op de andere schijf zaten. Met stempelijzers werd na elke bewerking een nieuwe stempel geslagen⁶. Van het hier gevonden loodje (diam.: 1,9 cm) is de lip quasi volledig verdwenen. Sleet en de verschillende opdrukken maken een ontcijfering van de stempels zeer moeilijk. Aan de ene zijde lijkt het Romeinse cijfer XVII voor te komen, wat de lengte kan aangeven (in ellen). De ommezijde vertoont o.a. een randschrift (binnen een parelrand) met de vermelding : ?IHE ?, gevolgd door een ankerkruisje. Op een opdruk, centraal op het loodje menen we nog een E te kunnen ontcijferen.

Schervenmateriaal

Vier fragmenten rood, oxiderend gebakken aardewerk werden verzameld. Naast een wandfragment⁷ werd een randfragment van een bord⁸ (fig. 2: 5) en van een grape (met oor)⁹ (fig. 2: 4) en de steel van een steelpan¹⁰ (fig. 2: 3) gevonden. Het randfragment van het bord is versierd met evenwijdige slierten en banden wit slib. Slechts het voorste gedeelte van de ronde steel is hol. De rand is lichtjes uitgebogen. Het uiteinde is gemarkeerd door een uitgesproken ribbel. Het materiaal kan uit de laatste bewoningsperiode van de abdij stammen (laatste kwart 16de eeuw).

6 Baart e.a. 1977, 110-125.

7 Inv. nr.: D.88.c.

8 Inv. nr.: D.88.d.

9 Inv. nr.: D.88.e.

*Bakstenen muurwerk*¹¹

Naast de gewone en de gemouleerde bakstenen komen sporadisch ook geboetseerde baksteenprodukten voor in de Duinenabdij. Het betreft complexe stukken, waarvoor geen moule kon gemaakt worden en die niet massaal moesten aangemaakt worden. Gewelfsleutels, kapitelen, zuilbasissen en maaswerk behoren tot deze categorie¹².

Een vijftal fragmenten maaswerk komen de verzameling van de Duinenabdij nu verrijken (fig. 2: 6-10). Een exemplaar is quasi intact. De grondvorm van de stukken is een rechthoekige driehoek met convex uitgebogen schuine zijde. Het maaswerk is gesloten en mag als nisbekroning worden geïnterpreteerd. De afmetingen bedragen 36,5 cm (hoog), 22,5 tot 23,5 cm (breed) en 3 tot 3,5 cm (dik). De opstaande rand (schuine zijde) is 10 cm hoog. De gesloten achtergrond is witgekalkt. Op de achterzijde en de zijkanten zijn sporen van kalkmortel bewaard gebleven. Op de brede, opstaande rand blijven daarbij de voegen van het omringend muurwerk merkbaar. Het samenbrengen van twee stukken vormt een spitsboog, waarin de tracering een driepas doet ontstaan. Op de driepas (klaverblad) komen uittandingen voor in de vorm van een ovale schijf of van een hogel (knopvormig). Deze fragmenten, die bij de afwerking van de 13de eeuwse lekebroedersrefter kunnen gehoord hebben, zijn vervaardigd uit oranje bakkende klei, grof verschaald met dakpangruis.

*Natuurstenen architectuurelement*¹³

Het fragmentaire zandstenen architectuurelement vertoont op één zijde een kwartholle en een holle geul.

*Natuurstenen vijzel*¹⁴

De onversierde, witte, kalkstenen vijzel is 38,5 cm lang en 40 cm breed. De bodem is 12 cm dik, de opstaande wanden 7 à 7,5 cm. De bewaarde hoogte bedraagt 23 cm. De buitenkanten van de vijzel zijn iets verzorgder dan de ruw gekapte binnenkanten en bodem. Mogelijkerwijze betreft het een blok, die secundair als vijzel in gebruik werd genomen.

De context van de archeologica, die bij de opfrisbeurt van de prelatur werden gevonden, is door de vele lotgevallen, die het monument te beurt vielen, fel verstoord en kan derhalve geen sluitende daterende gegevens opleveren.

*Reducierend gebakken ceramiek*¹⁵

Een ondersneden sikkeland met dekselgeul van een kogelpot is zeer hard gebakken en kan in de 13de eeuw geplaatst worden (fig. 3: 1). Ook de driehoekige verdikte lip zal tot een 14de eeuwse kogelpot behoord hebben (fig. 3: 2).

Oxiderend gebakken ceramiek

De teilen zijn aan de binnenkant geglaazuurd, rusten op meervoudig uitgeknepen standvoetjes en hebben een hoge, rechtopstaande rand¹⁶ (fig. 3: 3-4).

Ook de grote voorraadkom heeft een vergelijkbare rand. Zowel binnen- als buitenkant zijn geglaazuurd¹⁷ (fig. 3: 5).

De overige recipiënten zijn niet geglaazuurd, enkele toevallige spatjes en vegen niet te na gesproken¹⁸. Naast een kom met geprononceerde draairibbels maar zonder uitgesproken randvorm komen potten voor met ondersneden sikkeland (en dekselgeul) en met driehoekig verdikte lip (fig. 3: 7-10). De meest voorkomende randvorm is de ondersneden, gefacetteerde blokrand, die zowel bij potten als kommen wordt aangetroffen (fig. 3: 6 & 11).

Een speciaal voorwerp kan volledig gereconstrueerd worden (fig. 3: 12). Het betreft een ketel met een platte bodem, die voorzien is van 4 sterk afgesleten, meervoudig uitgeknepen standvoetjes. Twee verticale staafvormige oren, die tegenover elkaar staan, zijn aangezet op het lichaam van de ketel. De onderste aanzet is met drie vingervormige versierd. Tegen de buitenwand zijn tegenover elkaar, twee buidelvormige aanhangsels aangezet, net onder de rand en net boven de bodem. Ter hoogte van de buidels is de wand plaatselijk doorboord (diam.: ± 4 cm). Zowel de rand van de ketel als die van de buidels heeft de reeds eerder beschreven blokrand. Ook van een tweede gelijkaardig recipiënt werden scherven teruggevonden. Het baksel van het ongeglazuurde aardewerk is zeer gelijkend, niet volledig geoxideerd. Deze voorwerpen moeten waarschijnlijk als tuingarnituur (bloempotten, etc....) geïnterpreteerd worden¹⁹. De buidels kunnen mogelijk gediend hebben om het waterpeil te controleren of aan te vullen. De ligging van de kruidentuin naast de prelatur spreekt deze interpretatie uiteraard niet tegen.

Als datering van het oxiderend gebakken materiaal kan onder voorbehoud de 16de eeuw vooropgezet worden.

10 Inv. nr.: D.88.f.

11 Inv. nr.: D.88.g-k.

12 Termote 1986, 60-71.

13 Inv. nr.: D.88.1.

14 Inv. nr.: D.88.m.

15 Inv. nr.: D.88.001.2 en 3.

16 Inv. nr.: D.88.001.11 en 12.

17 Inv. nr.: D.88.001.4.

18 Inv. nr.: D.88.001.1 en 5-10.

19 Met dank aan S. Vandenberghe, adjunct-conservator Brugse musea, die deze interpretatie bevestigde.

SUMMARY

A few stray finds from the Duinen-Abbey at Koksijde (province of West-Flanders)

During maintenance works in and around the ruins of the Duinen-Abbey, numerous archaeological finds were gathered.

Near the church a cloth seal and a bronze book mounting were found. The latter is shaped in the form of french lilies.

South of the abbot's house, a few pots-herds, fragments of a mortar and brick and stone architectural elements came to light. The sherd may date back to the last occupation phase of the abbey during the last quarter of the 16th century. The brick tracery was modelled and may be interpreted as a niche crowning. The five fragments could have belonged to the 13th-century dining-hall of the lay brothers.

In the abbot's house itself, a lot of pottery was unearthed. The grey pottery dates from the 13th and 14th centuries, the red pottery probably from the 16th century. The range of forms includes bowls, storage pots, flowerpots and one special object. The latter consists of a large kettle-shaped object, provided with two applied pouches ; a hole pierced through the wall opens the pouches to the inside of the object, which probably belonged to the set of garden utensils.

BIBLIOGRAFIE

J. BAART *et al.*, 1977: *Opgravingen in Amsterdam. 20 jaar stadskernonderzoek*, Amsterdam.

J. TERMOTE 1986: Production et utilisation de la brique à l'abbaye des dunes, Coxyde. In: *Terres cuites architecturales au moyen-âge* (colloque des 7-9 juin 1985, musée de Saint-Omer, *Mémoires de la Commission départementale d'Histoire et d'Archéologie du Pas-de-Calais*, tome XXII², Arras.